

С. Сейфуллиннің 125 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 15: Жастар, ғылым, технологиялар: жаңа идеялар мен перспективалар» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары = Материалы Международной научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 15: Молодежь, наука, технологии - новые идеи и перспективы», приуроченной к 125 летию С. Сейфуллина. - 2019. - Т.І, Ч.1 - Б.257-258

МЕЛИОРАТИВТІК ЖҰМЫСТАРДЫ ОРЫНДАУ ҮШІН МАШИНАЛАР ЖҮЙЕСІН ТАЛДАУ

Жақсымбет Ә., Усербаев М. Т.

Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығы алқаптарының көлемі – 222,7 млн.га оның ішінде: егістік – 34,8 млн. га және жайылым – 182 млн. га құрайды. Мелиорацияланған жерлер ҚР егістік алқаптарының жалпы ауданының 8% - ын алады және бүгінгі күні жалпы өнім өндірісінің 15% - дан астамын қамтамасыз етеді.

Мелиорация (латын сөзінен " мелиорацио " — жақсарту) — бұл жерді түбегейлі жақсартуға бағытталған ұйымдастыру-шаруашылық, техникалық, агротехникалық және басқа да іс-шаралар жүйесі. Ол топырақтың құнарлылығын арттырады, оның су, ауа, жылу және тұз режимдерін жақсартады, атмосфераның жер қабатындағы микроклиматты реттейді, өсімдіктердің өсуі, дамуы және жоғары өнім алу үшін қолайлы жағдай жасайды.

Қазіргі уақытта мелиорацияланған жерлер елдің азық-түлік қорын қалыптастыруда маңызды фактор бола бастады.. Суармалы жерлер алаңының одан әрі өсуіне кедергі келтіретін негізгі мәселе өзен суының тапшылығы болып табылады.. Мұнда негізгі резерв – суару жүйелеріндегі су шығынын күрт қысқартуы.

Мелиорацияның келесі түрлері ажыратылады: ауыл шаруашылығы (батпақты, батпақты жерлерді, құрғақ дала мен шөлді игеру есебінен ауыл шаруашылығы алқаптарының өнімділігін арттыруды және оларды кеңейтуді қамтамасыз етеді), орман (ағаштардың өсуі және ормандарды пайдалану үшін жағдайларды жақсарту), санитарлық (безгекпен күрес, аумақтарды сауықтыру), зоомелиорация және т.б. Мелиорацияның барлық түрлерінің негізі гидротехникалық немесе гидромелиорация болып табылады. Ол құрғату, суландыру және суландыру арқылы топырақтың су режимін реттеуге бағытталған. Сондықтан суару, құрғату және суландыру мелиорациясы түрлеріне бөледі.

Мелиоративтік жұмыстарды орындау үшін арнайы (мелиоративтік), сондай-ақ жалпы құрылыс, жол және ауыл шаруашылығы машиналары қолданылады. Арнайы машиналарға бұталарды, ұсақ бұталарды, түбірлерді, тастарды жоюға, арналар мен дренаж жүйелерін салуға, жоспарлауға, топырақты бастапқы өңдеуге, суаруға және т.б. жұмыстарға арналған машиналар жатады. Сондықтан жіктеудің бірінші белгісі машинаның тағайындалуы болып табылады. Осы белгі бойынша барлық машиналарды

жеті негізгі топқа бөлуге болады. Кейбір топтардың машиналары жұмыстарды орындау, негізгі мақсаты немесе басым қолдану кезінде жүзеге асырылатын процестердің ортақтығы белгісі бойынша кіші топтарға бөлінеді. Мелиоративтік машинаны анықтайтын негізгі белгілер: мелиорацияда бірнеше операциялардан немесе жекелеген операциялардан бір технологиялық процесті орындау үшін жұмыс органдарының тар мамандануы; жұмыс органының нысаны мен орналасуының әзірленетін мелиоративтік құрылыстың түрімен және бейінімен тығыз байланысы; жұмыс органының жағдайын өзгерту жолымен құрылыстың бейінін өзгерту мүмкіндігі; әдетте, тек мелиоративтік жұмыстарда (немесе соған ұқсас) пайдалану; көп жағдайларда-бірөтушілік; аяқталған құрылысты немесе процесті бір өтумен алу, көпшілігінде-үздіксіз әрекет ету. Мелиорацияда қолданылатын жалпы құрылыс машиналары мынадай белгілермен сипатталады: орындалатын жұмыс түрлері шегінде жұмыс органдарының әмбебаптығымен; құрылыс жұмыстарының барлық түрлерінде және көптеген операцияларда әр түрлі мелиорациялық жұмыстардың қолданылуымен; жұмыс органы нысаны мен мелиоративтік құрылыс профилі арасында байланыстың болмауымен; әдетте - көп жұмсақтықпен; көп жағдайларда — іс-әрекеттің циклділігімен; жұмыс процесінің аяқталмауымен және аяқтау жұмыстарына қажеттілігімен.

Мелиоративтік және құрылыс машиналары арасындағы айырмашылық машина конструкциясының жеке ерекшеліктері мен жұмыс органының типі болып табылады.

Мелиоративтік жұмыстарды кешенді механикаландыру құрылыс және мелиоративтік машиналарды пайдаланудың оңтайлы үйлесімділігіне негізделуі тиіс. Мұндай оңтайландырудың негізіне, әрине, жұмыстың сапасы, ең аз еңбек сыйымдылығы мен құны кезінде ең жоғары өнімділікті қамтамасыз ету қағидасы қойылуы тиіс

Қазіргі уақытта мелиоративтік құрылыста кешенді механикаландырудың кең таралуының салдарынан, әсіресе технологиялық кешен құрамында машиналарды тиімді пайдалану мәселесі өткір тұр. Осыған байланысты машиналардың технологиялық кешендерін пайдалану мәселесі және олардың мелиоративтік жұмыстарды орындау кезінде оңтайлы құрамын анықтау пайдаланушы ұйымдар үшін аса өзекті болып табылады және теориялық және тәжірибелік негіздеуді қажет етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Устинова Н. Ауыл шаруашылығы машиналары. Оқулық – Мәскеу, «Академия» баспа орталығы, 2017 -253 бет.
2. Сельскохозяйственная мелиорация: защита растений и агроэкология: учебное пособие / А. Кадырбаев [и др.]. - Алматы :Бастау, 2011. - 300 с.